

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

На тему «ОБЛІК, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконав студент 4 курсу, групи ОПз-61с

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування
(Облік, аудит і оподаткування в міжнародному
бізнесі)»

Фіцук Інна Анатоліївна

Керівник: д.е.н., доцент Винниченко Н.В.

Суми -2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	6
1.1 Сутність, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості..	6
1.2 Теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості.....	10
1.3 Теоретичні основи аналізу і контролю дебіторської заборгованості.....	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОВ ЖИТЛО-СЕРВІС-ІНВЕСТ.....	19
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	19
2.2 Практичні засади організації обліку дебіторської заборгованості підприємства.....	24
2.3 Організація аналізу і контролю розрахунків з дебіторами на ТОВ «Житло-Сервіс Інвест».....	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА.....	30
3.1 Напрями удосконалення облікового процесу на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест».....	30
3.2 Шляхи удосконалення аналізу і контролю дебіторської заборгованості.....	35
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Основою функціонування будь-якого підприємства є система розрахунків, яка складається з розрахунків з дебіторами та кредиторами. В умовах погіршення стану надходження платежів вітчизняний бізнес знаходиться в постійних умовах пошуку оборотних ресурсів, стимулюванні розрахунків різними способами та аналізу впливу цих способів на платежі контрагентів, забезпечення своєчасності їх відображення в обліку та застосуванні інструментів моніторингу і контролю за розрахунками. Оскільки розрив між подіями поставки продукції і розрахунками може бути різним то на сучасному етапі розвитку господарських відносин уникнути дебіторської заборгованості не має можливості, що в свою чергу зумовлює необхідність використання у повному обсязі усіх інструментів підвищення ефективності обліку, аналізу та контролю за дебіторською заборгованістю та побудови ефективної системи управління нею, що в свою чергу і обумовлює актуальність обраної теми. Оскільки саме поняття дебіторської заборгованості досить широке і включає досить широку класифікаційну групу заборгованостей, що зумовлює досить широке коло досліджень в економічній літературі. Так, зокрема, питаннями обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості займалися такі науковці як Бутинець Ф.Ф., Білуха М.Т., Бородкіна О.С., Голов С.Ф., Головащенко О.М., Грачова Р., Дрозд І.К., Медведєв М.Ю., Моссаковський В., Палій В.Ф., Пушкар М.С., Райан Б., Соколов Я.В., Чацкіс Ю.Д., Шевчук В.О., Шевчука В.О., Швеця В.Г., і зарубіжних дослідників Алчера А., Ван Бреда М., Боді З, Івашкевича В., Ковальова В., Мертон Р. Поддерьогіна А., Соколова Я., Стоуна Д., Хендриксона Е., Хитчинга К., Хорна Дж. та ін

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості підприємства та розробки шляхів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети виникає потреба виконання наступних завдань:

- Вивчити існуючі підходи до визначення економічної сутності поняття «дебіторська заборгованість»;
- Розглянути теоретичні засади обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості підприємства;
- Проаналізувати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- Дослідити практичні засади організації обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості підприємства;
- Запропонувати шляхи удосконалення організації обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості підприємства;

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра виступає процес організації та методики обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методологічних аспектів організації обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості.

Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження: структурно-логічний аналіз при побудові логіки та структури кваліфікаційної роботи; методи синтезу та аналізу при дослідженні питання обліку та контролю; аналогії та порівняння при дослідженні фінансово-економічного стану ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»; а також методи індукції та дедукції при розробці висновків.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи складається з первинної документації, реєстрів обліку та фінансової звітності досліджуваного підприємства, а також нормативно-правових актів, теоретичних і практичних публікацій, монографій, підручників і посібників.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Сутність, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості

Оптимізація розрахунків з дебіторами потребує застосування ефективного інструментарію, що в свою чергу зумовлює необхідність правильного визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість», особливостей її класифікації, а отже і оцінки всіх її видів. В сучасних умовах існує безліч підходів до визначення сутності цього поняття.

Питаннями дослідження організації обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості займалися такі науковці як Бутинець Ф.Ф., Білуха М.Т., Бородкіна О.С., Голов С.Ф., Головащенко О.М., Грачова Р., Дрозд І.К., Медведєв М.Ю., Моссаковський В., Палій В.Ф., Пушкар М.С., Райан Б., Соколов Я.В., Чацкіс Ю.Д., Шевчук В.О., Шевчука В.О., Швеця В.Г., і зарубіжних дослідників Алчера А., Ван Бреда М., Івашкевича В., Ковальова В., Поддєрьогіна А., Соколова Я., Хендриксена Е. та ін Проте більшість публікацій сфокусовані на окремих питаннях, оскільки облік, аналіз і контроль є досить широкою сферою наукових досліджень. Отже синтезуючи ці процеси варто систематизувати наукові роботи в рамках виконання кваліфікаційної роботи бакалавра на тему «Облік, аналіз і контроль дебіторської заборгованості підприємства». В рамках систематизації зазначених підходів перш ніж комплексно розглядати питання обліку, аналізу і контролю представимо наукові підходи до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість» в додатку Б. Представлені підходи свідчать про наявність дискусійності в цих питаннях. Так, зокрема, в Вікіпедії поняття дебіторської заборгованості базується на заборгованості за виставленими рахунками, що в свою чергу невілює інші види дебіторської заборгованості. При цьому існують і підходи до досить узагальненого визначення сутності даного поняття. Зокрема в роботах [3, 4] поняття дебіторської заборгованості представлене як

сума боргів підприємству на певну дату. Так аналіз сутності поняття «дебіторська заборгованість» показує що умовні існуючі підходи можна розділити більше ніж на 5 груп: перша група [5, 6] визначає дебіторську заборгованість як грошовий борг підприємству, що в свою чергу залишає поза увагою дебіторську заборгованість, яка виражена в товарній формі. Другий підхід до визначення сутності цього поняття базується на розумінні того, що дебіторська заборгованість представляє собою борги підприємства, що представлено в більшості робіт [3, 4, 11, 12, 13, 14, 15, 16]. Третій підхід представлений в роботах [17], можна вважати правовим підходом бо в основі лежить право щодо повернення грошей. На відміну від третього підходу, представники четвертого спираються на поняття обіговості і вважають дебіторську заборгованість вкладенням обігового характеру [18, 19]. Останній підхід є орієнтованим на грошову складову дебіторської заборгованості і визначає її як гроші, які знаходяться в розрахунках [20, 21, 22].

Загальні принципи оцінки, класифікації та порядку відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості представлені в ПСБО 10. За яким дебіторська заборгованість може бути ідентифікована у складі активів підприємства, а отже і має відповідати загальним вимогам визнання активом, які представлені на рис. 1.1.

Підходи до класифікації дебіторської заборгованості представлені в додатку Б, за яким спів віднесено критерії умови і види дебіторської заборгованості.

На думку Ценклер Н.І. та Кватирка П.Б. в роботі [26] визначають три ключові проблеми класифікації дебіторської заборгованості, серед яких слід відмітити відсутність комплексності, відсутність чіткості при виокремленні ознак, низький рівень пропрацювання дебіторської заборгованості.

При цьому в більшості класифікація дебіторської заборгованості обумовлюється положеннями національних і міжнародних стандартів і вимогами фінансових звітів. Так як зазначається в роботі [24], в міжнародній

практиці дебіторська заборгованість класифікується відносно товарних і інших операцій.

В вітчизняній літературі існує значна кількість підходів щодо класифікації дебіторської заборгованості з точки зору управління нею. Так, зокрема, такі автори як Ковальов В., Малькова Т., Нашкерська Г. пропонують класифікувати дебіторську заборгованість з урахуванням часових проміжків її існування, погашення чи то прострочки. Такі підходи є досить різними і враховують пропозиції щодо включення до складу її аналізу не тільки самої заборгованості, а і стану дебіторів.

Рисунок 1.1 – Критерії визнання дебіторської заборгованості

*Розроблено автором на підставі [7]

Правильна класифікація дебіторської заборгованості дозволяє здійснювати ефективно її оцінку проводити аналіз та контроль. Особливої актуальності вона набирає на таких підприємствах, що працюють з великою кількістю дебіторів Та у випадку систематичного не погашення заборгованості ними. У таких випадках особливої актуальності набуває в бухгалтерському обліку питання обчислення резерву сумнівних боргів, використання методів

його нарахування та списання дебіторської заборгованості та умов за яких це можливе, а також розкривається інформації щодо списання дебіторської заборгованості у примітках до фінансової звітності.

За таких умов виникає необхідність дослідження сутності поняття резерв сумнівних боргів, методів його нарахування та можливості списання дебіторської заборгованості.

Так відповідно до ПСБО 10 «Дебіторська заборгованість» передбачено два методи визначення резерву сумнівних боргів, які представлені на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Методи нарахування резерву сумнівних боргів

*Розроблено автором на підставі [7]

Списання такої заборгованості, відносно якої є впевненість в її не погашенні здійснюється:

- із зменшенням нарахованої суми резерву сумнівних боргів;
- у випадку нестачі суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна заборгованість відноситься до складу інших операційних витрат;
- у випадку якщо створення резерву не передбачено для окремого виду дебіторської заборгованості при такому списанні її віднесення відбувається до складу інших операційних витрат;

- проте якщо виникає ситуація коли відбувається відшкодування раніше списаної дебіторської заборгованості, як безнадійної то така сума зараховується до інших операційних доходів (п. 11 ПБО 10) [7].

Таким чином правильне розуміння сутності поняття дебіторська заборгованість та її оцінки на дату балансу дають правильне уявлення про стан підприємства та його платіжну спроможність.

1.2 Теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості

Підходи щодо класифікації дебіторської заборгованості та особливості її оцінки формують передумови для її відображення в бухгалтерському обліку у складі активів підприємства. Кожен із видів дебіторської заборгованості має свої особливості такого відображення. В основу класифікації дебіторської заборгованості покладена природа такої заборгованості, яка на пряму залежить від об'єкта такої заборгованості, що в свою чергу дозволяє класифікувати її по групах з віднесенням її до відповідних рахунків. Таке групування і відображення на рахунках представлено в додатку Г, де пропрацьовано всі групи дебіторської заборгованості (заборгованість з оренди, по векселям, за позиками, за товари, роботи, послуги, за розрахунками та інша).

Джерелом інформації про дебіторську заборгованість виступають звіт про фінансово-майновий стан (баланс) та примітки до фінансової звітності. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості спростила значну кількість процесів на підприємстві, бо сприяла веденню широкої аналітики з дебіторами в першу чергу з метою управлінського обліку, контролю, аналізу. Використання програмного забезпечення в обліку дебіторської заборгованості забезпечило уникнення широкого кола помилок і скоротило витрати часу, а також дозволило створити широку систему аналітичного обліку з великими можливостями для аналізу і контролю і управління нею. В сучасних умовах облікового процесу процеси узагальнення і накопичення вирішуються шляхом використання різного роду програмних продуктів, проте на перший план

виходить первинний облік і якість первинної інформації, яку отримує бухгалтер. Методика відображення в обліку дебіторської заборгованості представлена на рис.1.3

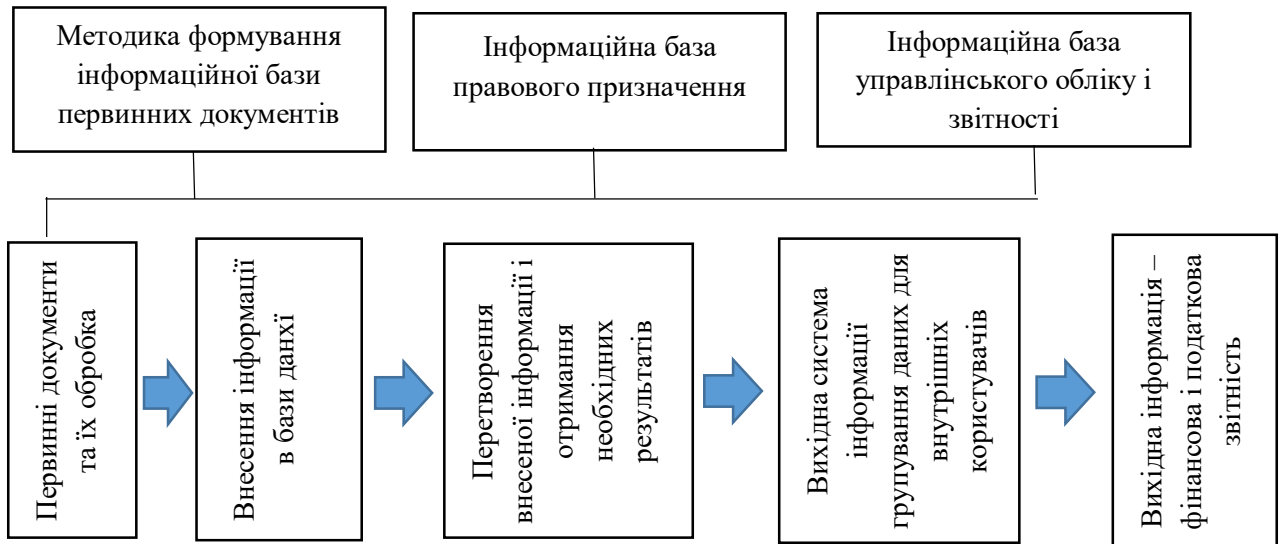

Рисунок 1.3 – Методика відображення дебіторської заборгованості в обліку в умовах автоматизації

Автоматизація процесів забезпечує скорочення паперових форм обліку. На перший план виходять правильність оформлення і обробки первинних документів, договорів.

З метою обліку дебіторської заборгованості строк якої більше року тобто довгострокової у Плані рахунків визначено рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» з відповідними субрахунками для обліку фінансової оренди, векселів одержаних, іншої дебіторської заборгованості та інших необоротних активів Додаток Д.

Поточна дебіторська заборгованість відображається на рахунках 3 класу за відповідними синтетичними і субрахунками з широкими можливостями для розбудови аналітики. Найпоширенішими у обліку більшості суб'єктів господарювання є рахунок 36 і 37, на яких відображається переважна більшість дебіторської заборгованості підприємства.

Документообіг по рахункам дебіторської заборгованості направлений на 2 ключові напрями: виникнення дебіторської заборгованості та її погашення. Виникнення дебіторської заборгованості супроводжується оформленням таких первинних документів як: накладні, вимоги бухгалтерські довідки, касові ордери (виписки, якщо на картку) на видачу коштів в підзвіт тощо. В свою чергу погашення дебіторської заборгованості супроводжується інформацією з банківських виписок. Тому досить важливо з метою не допущення простроченої дебіторської заборгованості використовувати як паперові так і електронні аналітичні таблиці. При цьому графіки документообігу потрібно розробляти по кожному окремому виду дебіторської заборгованості.

Так схема організації обліку дебіторської заборгованості представлена на рис. 1.4.

З метою достовірного обліку дебіторської заборгованості необхідно по зведеним документам чітко відслідковувати:

- Момент відображення в обліку дебіторської заборгованості;
- Термін розрахунку та стан дебіторської заборгованості.

Первісна вартість дебіторської заборгованості визначається в розмірі вартості реалізації продукції, товарів робіт послуг, включаючи непрямі податки, що входять до складу ціни реалізації.

Різниця, яка може виникнути в результаті затримки платежів між справедливою вартістю такої заборгованості і номінальною вартістю грошових коштів, що очікується до отримання за продукцію, товари, роботи, послуги, повинна визнаватися доходом у вигляді відсотків, а тому виникає дебіторська заборгованість за нарахованими доходами (процентами) в періоді її нарахування. Відображається така заборгованість по дебету рахунка 373. Визнання такої дебіторської заборгованості відбувається одночасно з нарахуванням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг. Але варто також враховувати, що рахунок 36 призначений для відображення розрахунків з дебіторами за основною діяльністю і відображається такі

розрахунки по дебету рахунка 36 та кредиту рахунка 70 в момент визнання доходу від реалізації.

При цьому рахунок 71 використовується як правило виключно для розрахунків в іноземній валюті і відображається на ньому позитивна операційна курсова різниця.

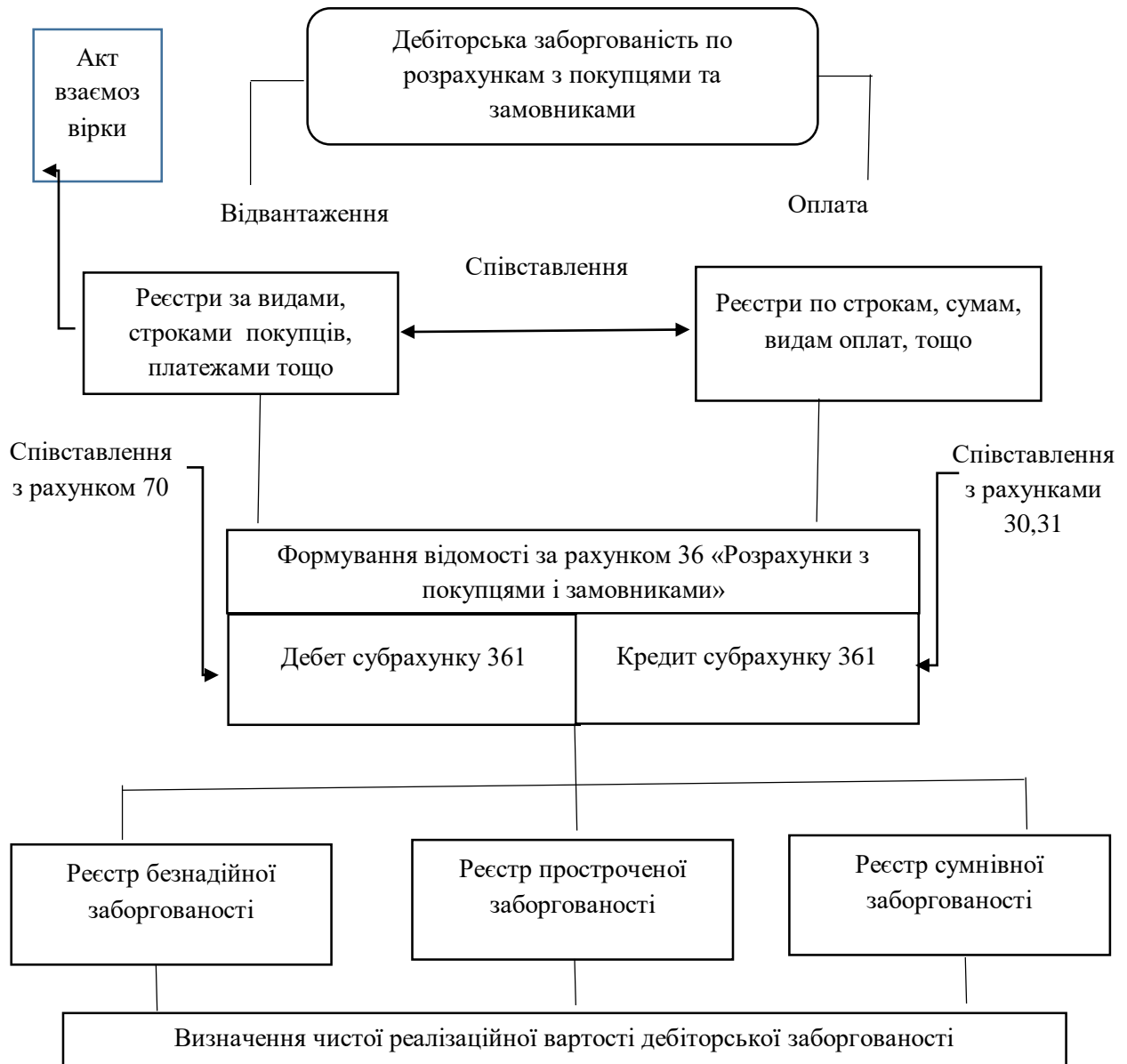

Рисунок 1.4 – Організація обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками [39]

Основні характерні риси обліку дебіторської заборгованості за виданими авансами:

1. З метою здійснення обліку авансів виданих за будь-якими видами діяльності в бухгалтерському обліку використовується рахунок 371, де по дебету відображаються всі види авансів.
2. За цим рахунком відображаються тільки аванси, що виникають в ході нормального операційного циклу [39].

Перерахування авансу передбачає виникнення заборгованості але не монетарної, а товарної. У випадку з іноземними постачальниками така заборгованість не підлягає перерахунку, а отже і не виникають курсові різниці.

Наявність таких характерних рис вимагає ведення аналітичного обліку як з урахуванням валюти, так і з урахуванням видів діяльності, так і за кожним контрагентом окремо з метою можливості подальшого аналізу таких боргів.

Наступним видом дебіторської заборгованості є заборгованість з підзвітними особами. Для багатьох підприємств така заборгованість є високо актуальною, оскільки при виконанні господарських призначень саме і застосовується такий вид обліку заборгованості. Крім її актуальності варто зазначити і її ризиковість з точки зору ризику штрафних санкцій, адже порушення строків звітування за такою заборгованістю призводить до наявності штрафних санкцій. Цей вид заборгованості досить тісно пов'язаний з касовими розрахунками, а отже окремі моменти такої заборгованості врегульовані саме Положенням про касові операції [40]. Особливостями цього виду заборгованості є її виникнення в ході нормального операційного циклу ш необхідність її відповідності вимогам законодавства щодо документального її підтвердження.

До заборгованості за нарахованими доходами пропонується відносити заборгованість яка виникає у випадку наявності розрахунків за дивідендами, процентами і роялті. Як зазвичай то така заборгованість виникає у випадку і у момент визнання фінансового доходу і знаходить своє відображення по рахунку 373 в кореспонденції з рахунком 73 або 14.

У випадку виникнення у підприємства конфліктів з постачальниками товарів, робіт чи послуг існує ймовірність виникнення заборгованості за

претензіями, яка як правило знаходить своє відображення в обліку по рахунку 374. Крім того за цим же ж рахунком відображається заборгованість визнана у судовому порядку до погашення. В обліку переважно цей рахунок кореспондується з таким рахунками як 71 та 74.

У випадку виникнення збитків, які нанесено підприємству використовується рахунок 375 на якому відображається віднесена на винних осіб заборгованість щодо виявлених нестач, а також у випадку навмисного псування або викрадення майна підприємства. Паралельно такі збитки будуть відображатися і у складі витрат підприємства. В свою чергу 375 рахунок повинен кореспондувати з рахунками доходів (716), оскільки визнано винну особу. Сума відшкодування підприємству таких збитків як правило може включати розмір безпосередньо збитків, а також суму санкцій, які виставленні винній особі.

Враховуючи широкий перелік заборгованостей, які можуть бути не типовими для підприємства, може використовуватися рахунок 377 для обліку таких заборгованостей. По цьому рахунку як правило, проходять заборгованості які не можливо ідентифікувати до попередніх видів дебіторської заборгованості.

Таким чином обліковий процес дебіторської заборгованості тісно пов'язаний з її класифікацією, що в свою чергу підтверджує важливість правильної ідентифікації боргів. А отже і створює правильний обліковий процес.

1.3 Теоретичні основи аналізу і контролю дебіторської заборгованості

Правильна організація облікового процесу не тільки сприяє правильному відображенню дебіторської заборгованості, а і створює оптимальні умови для її аналізу і контролю. Оскільки управління дебіторською заборгованістю направлене здебільшого на забезпечення

ліквідності підприємства то виникає необхідність врахування таких важливих моментів:

- На ряду з дебіторською заборгованістю досить високу увагу потрібно приділяти управлінню потребою в грошових коштах та наявністю їх у підприємства з урахуванням потреби сплати податків, виплати зарплати тощо;
- Необхідність розробки кредитної концепції або політики роботи з контрагентами
- Аналіз стану забезпеченості підприємства оборотними ресурсами.

Значна кількість суб'єктів господарювання відчувають на собі сезонні коливання. Для одних вони є впливовими на господарську діяльність, інші їх майже не відчувають. Проте з метою недопущення простоїв і нестачі ресурсів, такі підприємства повинні проводити аналіз дебіторської заборгованості, її контроль і управління нею. З цією метою на перший план виходять наступні завдання:

1. Аналіз і управління потребою в грошових коштах;
2. Управління кредитною політикою;
3. Аналіз обігу дебіторської заборгованості;
4. Аналіз середнього строку неплачених платежів

Аналіз стану дебіторської заборгованості не зводиться лише до аналізу її динаміки. З метою розуміння сутності процесу аналізу дебіторської заборгованості виникає потреба узагальнення інформації щодо визначення чіткої методики аналізу дебіторської заборгованості. Уявлення щодо сутності поняття методика аналізу дебіторської заборгованості представив в своїй роботі Кручак Л. наданий ним аналіз сутності цього поняття представлено в додатку Е. Кожного разу автор намагається аналізувати не тільки сутнісний підхід, а і його недоліки. Крім того в додатку Ж наведено основні визначені автором показники для здійснення аналізу та управління дебіторською заборгованістю.

Здебільшого аналіз дебіторської заборгованості розглядається з точки зору внутрішнього і зовнішнього аналізу, а також з точки зору її відповідності критерію можливості або неможливості погашення. Крім того частіше за все аналіз дебіторської заборгованості здійснюється порівняно з даними по кредиторській заборгованості.

Методика аналізу дебіторської заборгованості полягає в реалізації наступних етапів. С початку аналізу виникає необхідність дослідження об'єкта вивчення, встановлення мети такого аналізу і підготовки підґрунті такого аналізу шляхом визначення його завдань і інструментів що можна назвати як організаційний етап проведення аналізу дебіторської заборгованості.

Наступний етап є підготовчий під час якого здійснюється збір доказів, фактів, даних для аналізу. Після цього настає етап безпосередньо аналізу дебіторської заборгованості за яким настає результативний етап- етап отримання результатів проведеного аналізу.

Аналіз дебіторської заборгованості нерозривно пов'язаний з процесом її контролю. Адже основою контролю досить часто виступає саме аналіз дебіторської заборгованості. Так зокрема контролю підлягає та дебіторська заборгованість, частка якої в структурі активів є досить вагомою. Звичайно сам процес контролю складається з відповідних етапів: підготовчого, процесного та завершального. Направлений контроль переважно на своєчасність погашення дебіторської заборгованості та на формалізацію всіх процедур. Так з метою контролю дебіторську заборгованість можна поділити на дві групи: нормальну і з порушенням строків оплати. При чому саме порушення строків оплати ще не є критичним для підприємства, але потребує особливої уваги і проведення відповідної роботи як юридичними відділами так і менеджментом підприємства. Джерелом інформації при здійсненні такого контролю є, в першу чергу, є договори з контрагентами, первинні документи (рахунки, накладні, податкові накладні, акти виконаних робіт, банківські виписки, авансові звіти, бухгалтерські довідки тощо).

Процес контролю дебіторської заборгованості включає формальну складову щодо підготовки: визначення мети, завдань, процедур і елементів, що планується застосовувати в процесі перевірки та визначення відповідальних осіб - виконавців такої перевірки.

З метою узагальнення всієї інформації щодо перевірки дебіторської заборгованості складається план і програма перевірки в яких зазначаються усі ключові моменти перевірки. В процесі перевірки здійснюється аналіз дебіторської заборгованості за двома ключовими показниками днями і вартісним вираженням гривнями.

В процесі здійснення перевірки контролюючими особами формується перелік робочих таблиць, в які вноситься інформація по дебіторській заборгованості.

За результатами перевірки формуються висновки і рекомендації для усунення порушень або поліпшення ситуації. Все це оформляється відповідним чином для надання інформації власникам, керівникам і відповідальним особам.

Таким чином аналіз і контроль є невідомою складовою процесу управління дебіторською заборгованістю підприємства і забезпечують умови для ефективного функціонування підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ТОВ ЖИТЛО-СЕРВІС-ІНВЕСТ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Дослідження обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості проводилося на базі Товариства з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест». Товариство є однією з основних компаній, що займаються обслуговуванням і функціонуванням житлового фонду в Зарічному районі м.Суми. Діяльність компанії направлена на забезпечення потреб мешканців у благоустрою прибудинкової території, будівництві житлових, а також не житлових приміщень, а також відкрито та професійно надавати житлово-комунальні послуги. В обслуговуванні товариства на сьогодні є 25 будинків, які отримують послуги за середньо міськими тарифами.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест» це приватна компанія, яка в своїй діяльності використовує інноваційні рішення технологічного характеру, а також має достатній досвід у вирішенні проблем фінансового характеру, а також в організації усіх процесів житлово-комунального господарства.

Діяльність компанії забезпечується високою ефективністю її менеджменту, про що свідчить залучення інвестицій поточного і довгострокового характеру, створення певного економічного потенціалу компанії, високої якості послуг що надаються. Проте варто відмітити і ряд проблемних питань, які супроводжують діяльність Товариства. Так зокрема основою діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест» є забезпечення максимальної повноти розрахунків за надані послуги.

Особлива увага на підприємстві приділяється формуванню кадрового складу. На підприємстві працює близько 70 працівників третина з яких є висококваліфікованими працівниками.

Компанія має наступну організаційну структуру представлену на рисунку 2.1

Рисунок 2.1 – Організаційна структура Товариства з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест»

Матеріальна база Товариства є достатньою для ефективного прийняття управлінських рішень, кожен працівник забезпечений відповідною матеріально-технічною базою. Працівники працюють на оновлених компютерах з наявними усіма інформаційними продуктами, що створює передумови для їх ефективної роботи. В тому числі і обліково-фінансовий відділ використовує останню версію програмного продукту ISPro. Такий рівень автоматизації створює умови для своєчасної роботи з дебіторами за надані послуги, адже автоматично дозволяє формувати рахунки кожному споживачу.

Окрім програми ISPro в комплексі використовується ряд інших продуктів, які забезпечують функцію обслуговування споживачів та виставлення їм рахунків. Так, зокрема, наступним програмним продуктом, що

використовується Товариством є програмний продукт РЦ, який дозволяє автоматизувати нарахування споживачам та ідентифікувати їх оплати.

Крім того з метою обліку надання будівельних і ремонтних послуг компанією використовується програмний продукт АВК-5, який направлений на формування кошторисів у випадку будівництва з рахуванням усіх вимог ДБН, з урахуванням усіх етапів будівництва. Так зокрема з метою своєчасного реагування на запити клієнтів на Товаристві використовуються програмні продукти для роботи зі дзвінками клієнтів та для контролю виконання отриманих від клієнтів завдань.

Для автоматизації роботи проектного відділу використовується програма автоматизації проектувань та креслень, яка широко використовується в будівництві та архітектурі Auto-CAD.

Можливості автоматизації дозволяють здійснювати облік розрахунків за кожним будинком та за кожною квартирою окремо.

Окрім того підприємство забезпечено майже всією комунальною технікою, а також має відповідне обладнання. Усі працівники Товариства забезпечуються робочим одягом.

Діяльність Товариства здійснюється відповідно до законодавства України і керується нормами господарського адміністративного і податкового законодавства.

Товариство створене в 2001 році і перебуває на обліку Головного управління Державної податкової служби у м. Суми. Товариство з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест» перебуває на спрощеній системі оподаткування і є платником єдиного податку 3 групи.

Відповідно до законодавства Товариство з обмеженою відповідальністю «Житло-Сервіс-Інвест» може надавати послуги з утримання будинків і споруд за тарифом не вище ніж встановлено рішенням виконавчого комітету Сумської міської ради. Як правило до тарифу закладаються послуги ремонтного фонду, електроенергії, обслуговування ліфтів, витрати на

зарплату та матеріали. В середньому вартість комунальних послуг зросла від 21% до 49% по Україні що обумовлено введенням в дію законодавчих актів.

Для забезпечення постійної роботи підприємства функціонує обліково-фінансовий підрозділ не чолі з головним бухгалтером підприємства. Штат бухгалтерії складається з 6 чоловік, 2 з яких займаються безпосередньо розрахунками зі споживачами послуг. Очолює відділ головний бухгалтер і ще мають місце облікові працівники що займаються зарплатою, грошовими коштами, та матеріально-технічною базою Товариства.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників економічного потенціалу ТОВ «Житло-Сервіс-інвест», тис. грн.

Показники	2017р.	2018р.	2019р.	Відхилення (+,-) від			
				2017 року		2018 року	
				абс.	відн. (%)	абс.	Відн (%).
Ресурси:							
необоротні активи	16,7	15,3	15,2	-1,5	0,9	-0,1	1
оборотні активи:	776,1	909,2	1247,8	471,7	1,6	338,6	1,4
Гроші та їх еквіваленти	23,3	94,7	150,6	127	6,5	55,9	1,6
Власний капітал	514,8	596,0	849,0	334,2	1,6	253	1,4
Поточні зобо'язання	278,0	328,5	414,0	136	1,5	85,5	1,3

Власний капітал в 2019 році мав позитивне значення, це говорить про те, що ситуація підприємства покращилась. В 2019 рік порівняно з 2018 роком власний капітал зріс на 253,0 тис.грн., або на 1,4%, порівняно з 2017 роком відбулось збільшення на 334,2 тис.грн. або на 1,6%.

Також, здійснюється постійне зростання поточних зобов'язань підприємства. У 2019 році в порівнянні з 2018 роком їх вартість збільшилась на 85,5

тис. грн., що становить 1,3%, а якщо порівняти 2019 рік з 2017 роком, то спостерігаємо збільшення на 136,0 тис.грн, а це 1,5%.

За даними показниками необоротні активи в 2019 році склали 15,2 тис. грн. У 2017 році відбувалось збільшення необоротних активів на 1,5 тис. грн. або 0,9%, а у 2018 році на 1%. Запаси підприємства збільшувались, у 2019 році на 1,3% більше, ніж у 2017 і на 1,8% більше, ніж у 2018. Дебіторська заборгованість збільшувалась протягом трьох років.

Отже, підприємство збільшило свої ресурси, а це говорить про стабільне становище і фінансову незалежність.

Аналіз фінансових результатів діяльності дає змогу встановити найбільш раціональні шляхи використання ресурсів і сформувати оптимальну структуру засобів підприємства.

З метою з'ясування фінансового стану ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» за даними 2017 – 2019 рр. проаналізуємо динаміку показників фінансових результатів. Аналіз тенденції динаміки фінансових результатів (табл. 2.2) .

З проведених розрахунків видно, що у 2019 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 3594,0 тис. грн., що на 3158,4 тис. грн. більше, ніж у 2017 році і на 1888,6 тис. грн. більше, ніж у 2018р. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у 2019 збільшилась на 1929,2 тис. грн. і 1239,9 тис. грн. та склала 2248,7 тис. грн. Крім того підприємство у звітному році мало інші операційні витрати в розмірі 1040,2 тис. грн, що на 908,6 тис. грн. більше, ніж у 2017 році і на 514,3 більше, ніж у попередньому році, інші витрати в розмірі 6,9 тис. грн., що на 6,6 тис. грн. менше, ніж у 2017 році та на 4,1 тис. грн. менше, ніж у 2018 році.

Таким чином ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» є сучасним підприємством спроможним виконувати обслуговування будинків і наданням послуг споживачам.

2.2 Практичні засади організації обліку дебіторської заборгованості підприємства

ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» в своїй діяльності використовує програмний продукт ISPro, який призначений для використання в ЖК компаніях та ОСББ. Цей продукт має підсистему яка призначена саме для обліку комунальних послуг. Функціонал ISPro дозволяє виконувати облік нарахування квартирних платежів, вартості житлово-експлуатаційних послуг. В свою чергу за допомогою цього програмного продукту ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» здійснює формування реєстру будинків, квартир, мешканців та в розрізі таких факторів будувати відповідний аналітичний облік, виставляти квитанції поквартирно та враховувати навіть показники лічильників, здійснювати рознесення оплат автоматично та забезпечувати складання управлінських звітів. Орім того програма дозволяє враховувати субсидії та виставляти рахунки з їх урахуванням. Методика відображення операцій в бухгалтерському обліку з нарахування оплати за житлово-комунальні послуги представлена в Додатку И.

Оскільки облік на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» має враховувати багато моментів використання продукту ISPro є досить вдалим вибором. Для забезпечення правильного нарахування вартості послуг ЖКГ попередньо в системі потрібно правильно сформувати довідники. Для уникнення плутанини потрібно точно вносити адреси і вірно заповнити картку контрагента (рис. 2.2.).

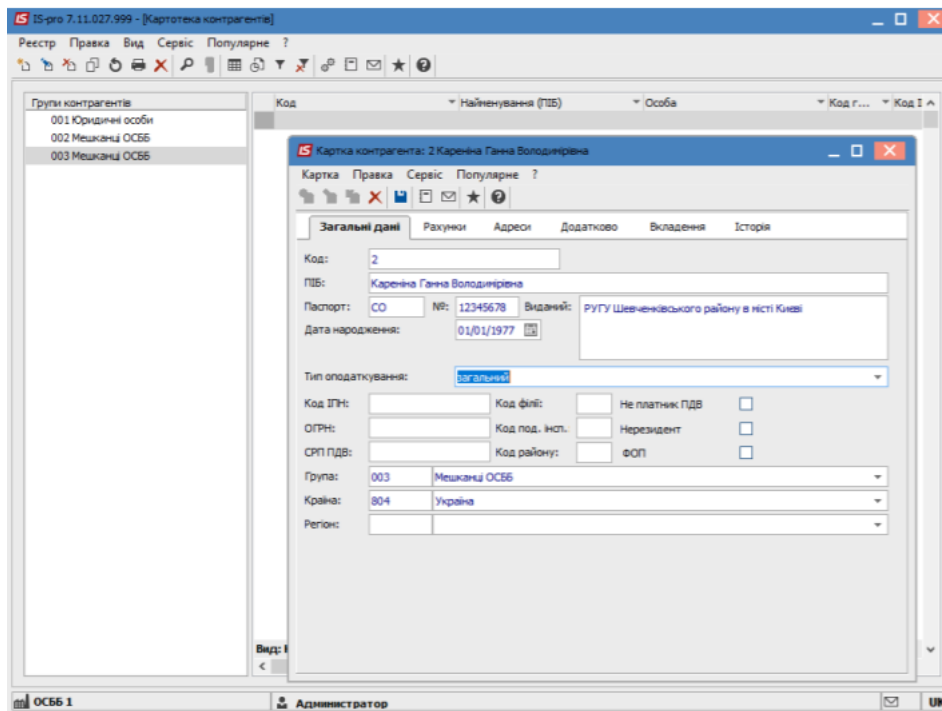

Рисунок 2.2 – Створення картки контрагента на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»

Для більшої аналітичності на підприємстві всі контрагенти – фізичні особи (населення), які сплачують комунальні послуги винесені в окрему групу мешканці, далі вони на підприємстві згруповані за під'їздами та будинками (рис.2.2.).

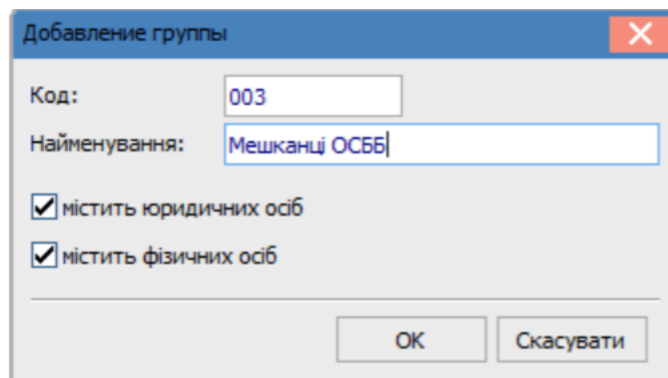

Рисунок 2.3 – Формування групи контрагентів на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»

Крім того на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» створено спеціальний реєстр особових рахунків для полегшення ідентифікації контрагентів. Аналогічна

процедура здійснюється і по юридичним особам з присвоєння особового рахунку.

Для нарахування послуг ЖКГ на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» сформовано попередньо довідник таких послуг (рис.2.4).

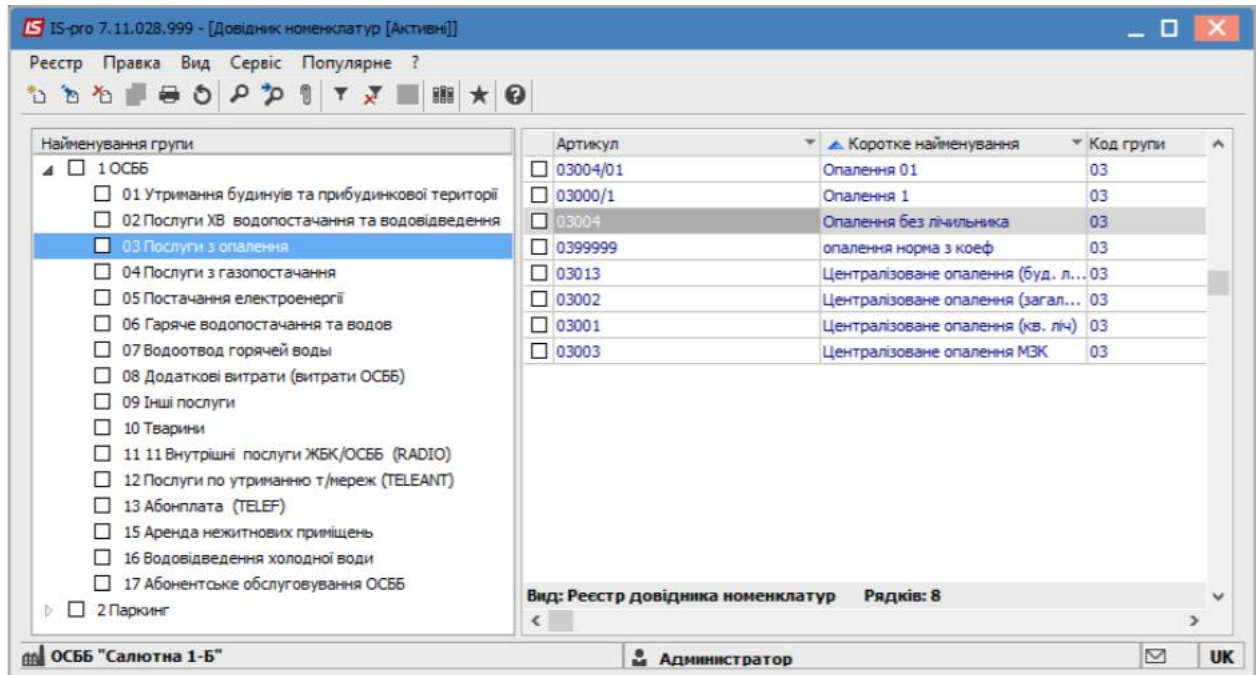

Рисунок 2.4 – Перелік послуг, що надаються контрагентам

Робота підприємства пов'язана не тільки з розрахунками за надані послуги. В складі дебіторів підприємства є непоодинокі випадки роботи з контрагентами, замовниками будівельних та ремонтних послуг. Методика обліку операцій з такими замовниками представлена в табл. И.2 Додатку И.

Аналогічно розрахункам з замовниками на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» виникають і розрахунки з товарної заборгованості у випадку перерахованих авансів за товари, роботи, послуги. Методика відображення в обліку таких операцій представлена в табл. И.3 Додатку И.

Значну кількість операцій Товариства становлять операції з розрахунків із особами, яким надаються кошти в підзвіт. Методика відображення таких операцій представлена в додатку И табл. И.3.

Всі інші розрахунки за дебіторською заборгованістю є не частими на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест», проте окремі з них також представлені в додатку И.

Таким чином на підприємстві облік розрахунків з дебіторами організовано якісно та з дотриманням існуючого законодавства, проте вдалося і визначити певні недоліки. Так зокрема на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» не нараховується резерв сумнівних боргів. Хоча стан заборгованості свідчить про суттєву безнадійну заборгованість підприємства.

2.3. Організація аналізу і контролю розрахунків з дебіторами на ТОВ «Житло-Сервіс Інвест»

Аналіз дебіторської заборгованості на на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» здійснюється шляхом групування її за строками погашення. При цьому розрахунки основних показників, що характеризують стан такої заборгованості на підприємстві не здійснюється. При цьому стан заборгованості характеризується трьома показниками: заборгованість до трьох місяців 90 днів, заборгованість до року 360 днів; заборгованість більше року. У підприємства є свої 2 фахівці, які здійснюють укладання договорів і проводять роботу по стягненню заборгованості з боржників.

Така класифікація заборгованості для підприємства дає можливість проводити ряд заходів пов'язаних починаючи з листування з клієнтом, виставлення попередження і в свою чергу у крайньому випадку звернення до суду і роботи з виконавчими органами о стягненню заборгованості.

Використання програмного продукту ISPro на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» дозволяє не тільки створити умови для ефективного аналізу дебіторської заборгованості, але і систематизувати її за строками погашення, групувати за групами, оперативно надавати інформацію керівництву та іншим структурним підрозділам, в тому числі і юридичному відділу.

Так враховуючи можливості програмного продукту ISPro та дані фінансової звітності можна наступним чином представити динаміку дебіторської заборгованості на Товаристві (рис 2.5.).

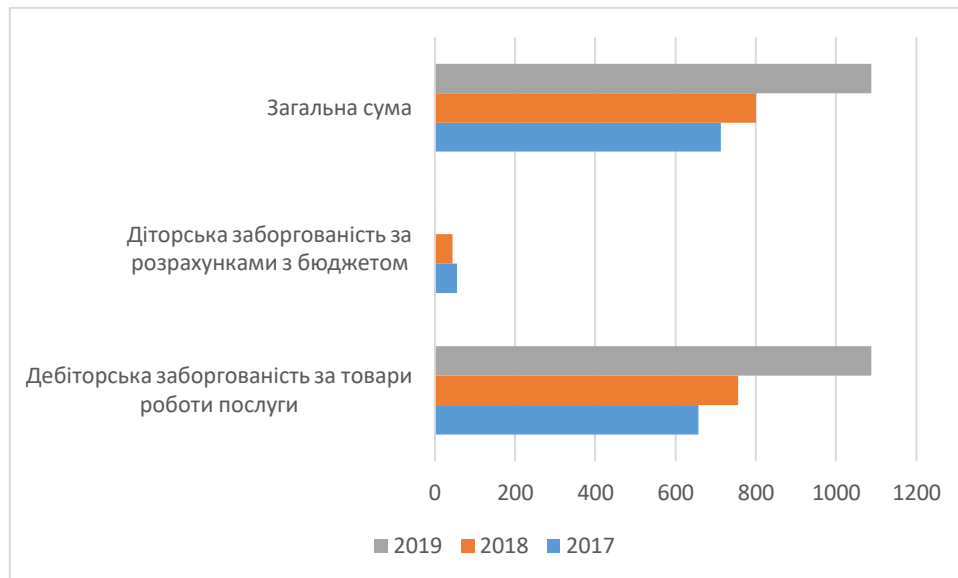

Рисунок 2.4 – Динаміка дебіторської заборгованості підприємства за 2017-2019 роки, тис. грн

Як бачимо у складі дебіторської заборгованості підприємства суттєве значення займає два види дебіторської заборгованості:

- Дебіторська заборгованість за товари роботи послуги (в складі якої близько 97 % займає заборгованість за житлово-комунальні послуги);
- Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. Оскільки платоспроможність населення за комунальними послугами досить низька Товариство отримує відшкодування за надані послуги з бюджету у вигляді субсидій;

Загальний стан дебіторської заборгованості можна представити у вигляді таблиці 2.2

За даними табл. 2.2 стан дебіторської заборгованості абсолютно не покращився, пов'язане це в більшій мірі з зростанням вартості комунальних послуг бо як свідчить дані рис. 2.6 кількість боржників зростає не суттєво.

Таблиця 2.1 – Стан дебіторської заборгованості на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» за 2017-2019 роки

Рік	Дебіторська заборгованість за товари роботи послуги, тис.грн	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, тис. грн.	Загальна сума, тис грн
2017	657,00	56,00	713,00
2018	756,00	44,10	800,10
2019	1087,40	1,00	1088,40

Інформація про динаміку зміни кількості боржників представлена на рис. 2.6

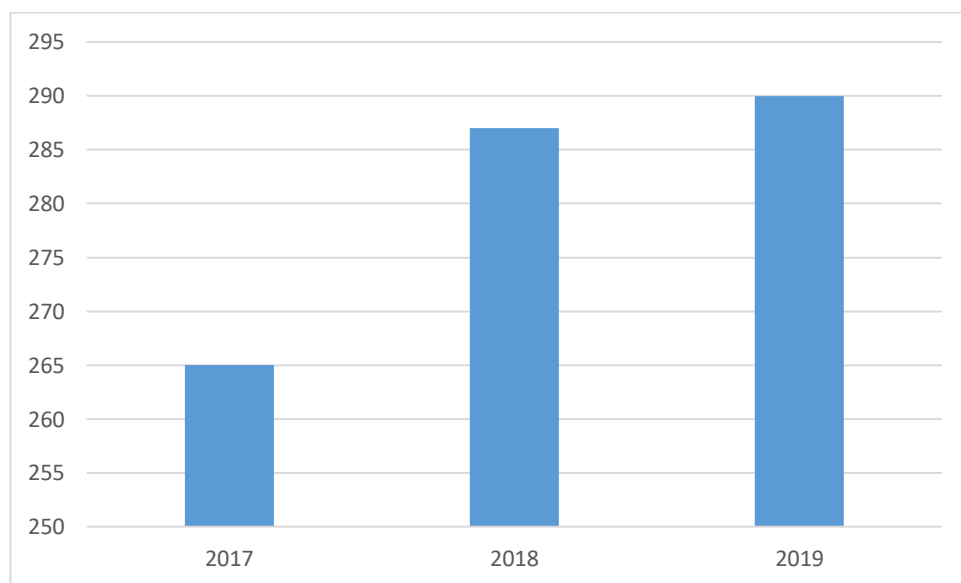

Рисунок 2.6 – Динаміка кількості боржників за 2017-2019 роки, осіб

За останній рік кількість боржників майже не змінилася що в цілому пов'язане зі змінами законодавства щодо надання субсидій

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Напрями удосконалення облікового процесу на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»

Кожне підприємство в своїй діяльності має ряд проблем. Серед таких проблем особливе місце посідає проблема обліку дебіторської заборгованості підприємства. Особливої уваги ця проблема набуває на підприємствах житлово комунального господарства, де питання заборгованості за комунальні послуги є найбільш актуальним для підприємства. На відміну від інших підприємств серед методів боротьби з цією проблемою не можна використовувати такі методи як диверсифікація заборгованості, товарний кредит чи моніторинг платоспроможності дебіторів. Єдиними методами боротьби з недобросовісними дебіторами залишається підвищення професіоналізму адміністративного апарату, а тому числі і облікових і працівників юридичного відділу, напрацювання стандартів роботи з боржниками, робота по напрацюванню критеріїв класифікації заборгованості тощо.

Серед характерних рис облікового процесу підприємств житлово-комунального обслуговування роботі [58] визначається забезпечення:

- співвідношення існуючої системи обліку системі економічних відносин, а також процесам транспарентності, інтеграційним процесам, а отже і вимогам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;
- забезпечення якості отримуваної інформації про діяльність та фінансовий стан підприємства що функціонує в сфері житлово-комунальних послуг;
- формування інформації, необхідної для реалізації політики ціноутворення (обговорення тарифів на послуги), а також ефективного управління підприємством в сфері житлово-комунального обслуговування

(відповідність облікової інформації потребам прийняття управлінських рішень та залучення інвестицій).

Враховуючи складність роботи з боржниками в сфері житлово-комунального обслуговування, слід зазначити, що в даному випадку не варто нехтувати питаннями формалізації окремих теоретичних та організаційних аспектів обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Отже аналіз стану бухгалтерського обліку на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» свідчить про відсутність облікової політики на підприємстві, що аргументується з практичної точки зору тим, що Товариство є суб'єктом малого підприємництва і не зобов'язане мати облікову політику. Враховуючи вимоги Закону України [36] для суб'єктів малого підприємництва не передбачено можливості уникнення формування облікової політики. Більше того для підприємства є можливість в складі облікової політики прописати як положення щодо обліку дебіторської заборгованості, так і питання її контролю. Потреби користувачів в обліковій інформації представлені в Додатку К.

При розробці облікової політики на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» потрібно враховувати ряд моментів які в подальшому вплинуть на результати діяльності підприємства. Так зокрема, при розробці облікової політики пропонуємо керуватися наступними принципами:

1. Про розробці системи документообігу, яка може віднайти своє відображення в обліковій політиці, врахувати критерії своєчасності та оперативності, що забезпечить якість не тільки облікового процесу, а дозволить ефективно здійснювати управління дебіторською заборгованістю.

2. В системі документообігу передбачити виконання вимог обґрунтованості. Всі ресурси, капітал і зобов'язання Товариства мають бути документально оформленими і підтвердженими.

3. Облікова політика ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» повинна відповідати критерію зрозумілості, тобто у разі її використання

контролюючими органами, внутрішніми користувачами вона повинна бути зрозумілою.

4. У всіх змістовних аспектах вона не повинна суперечити вимогам законодавства.

5. В частині що стосується управлінської інформації, вона має забезпечувати виконання завдань, що висуваються апаратом управління.

6. Забезпечувати виконання функцій у межах всіх видів діяльності Товариства.

7. В частині бухгалтерського обліку забезпечувати опис процесів придбання, виробництва та реалізації на Товаристві, а також створювати умови для ефективного руху товарно-матеріальних цінностей, формування фонду оплати праці, забезпечувати повне і своєчасне відображення витрат і доходів Товариства, а також формування його фінансових результатів.

8. Забезпечувати повне відображення собівартості наданих житлово-комунальних послуг.

9. Забезпечувати процес планування діяльності товариства та враховувати показники, що підлягають моніторингу зовнішніми користувачами інформації для представлення інформації по регіону та країні в цілому.

Питання здійснення обліку на підприємствах житлово-комунальної сфери в цілому і на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» зокрема вимагають опрацювання і методології облікового процесу. Значна кількість питань виникає і в частині відображення дебіторської заборгованості. Так, в складі рахунків бухгалтерського обліку, виокремлюється рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» на якому узагальнюється вся інформація по дебіторській заборгованості, без її розмежування на послуги покупців і замовників та послуги житлово-комунального господарства. Тому в складі субрахунків пропонуємо використовувати для обліку дебіторської заборгованості за житлово-комунальні послуги окремий субрахунок 365, якому присвоїти назву «Розрахунки за житлово комунальні послуги». Це

забезпечить можливість виокремлення інформації за цими видами дебіторської заборгованості і ефективно управляти ними.

Методика побудови робочого плану рахунків в частині обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги представлена в таблиці 3.2

Таблиця 3.2 – Запропонована структура рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в робочому плані рахунків ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»

Синтетичний рахунок	Субрахунки, що використовуються підприємством для обліку розрахунків з покупцями та замовниками	Аналітичний облік розрахунків	
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	361 Розрахунки з вітчизняними покупцями і замовниками	Здійснюється по кожному покупцю і замовнику	
	365 Розрахунки за житлово-комунальними послугами	3651 Розрахунки за житлово-комунальними послугами з юридичними особами 3652 Розрахунки за житлово-комунальними послугами з фізичними особами	Здійснюється у розрізі особових рахунків боржників

Методика відображення операцій по розрахунках з дебіторами за комунальні послуги має наступний вигляд (табл. 3.3).

Досить проблемним є і відображення на підприємстві субсидій та пільг та визначення доходу від їх отримання. За існування попереднього законодавства облік проводився шляхом використання рахунку 64. Проте при

використанні цього рахунку не відображається визначення доходу від реалізації комунальних послуг.

Таблиця 3.3 – Пропозиції щодо відображення в бухгалтерському обліку розрахунків за комунальними послугами

№ з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено витрати по наданим житлово-комунальним послугам	23	13,20,63,65,66	22000,00
2	Нараховано ЖКП: - населенню - юридичним особам	3651 3652	7031 7032	120000,00 60000,00
3	Віднесено на фінансовий результат дохід від наданих послуг	7031 7032	791	120000,00 60000,00

Тому ми пропонуємо для обліку таких операцій використовувати рахунок 377. За яким відображати нараховані відшкодування за субсидіями. Крім того проблемним є і питання відображення доходу. За окремими пропозиціями це має відбуватися за рахунком 718 «Доходи від безоплатно одержаних оборотних активів» проте, на нашу думку, варто погодитися з пропозиціями, які стосуються застосування рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт та послуг».

Методика відображення отриманих субсидій представлена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Пропозиції щодо відображення субсидій на рахунках бухгалтерського обліку

№ з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
4	Відображено суму належних населенню - пільг - субсидій	3771 3772	3651 3651	5600,00 15000,00
7	Отримано з бюджету відшкодування: - Пільг - Субсидій	311	482	20600,00
8	Погашена заборгованість за: - Пільгами - Субсидіями	482	3771 3772	20600,00

Таким чином не зважаючи на відповідність бухгалтерського обліку чинному законодавству існує необхідність удосконалення окремих аспектів з метою ефективного відображення в обліку розрахунків з дебіторами.

3.2 Шляхи удосконалення аналізу і контролю дебіторської заборгованості

На сучасному етапі розвитку економіки в цілому і платоспроможності населення зокрема уникнення дебіторської заборгованості майже не можливе проте її контроль допомагає хоч частково, але вирішити цю проблему. З метою поліпшення стану дебіторської заборгованості виникає необхідність чіткої класифікації дебіторської заборгованості за вимогами і потребами самого підприємства, формування комплексних підходів до її оцінки.

Сама дебіторська заборгованість не створює для підприємства складнощі, проте у випадку наявності значної частки простроченої заборгованості та виникнення ситуації, коли не можливо передбачити її погашення. Виникнення такої заборгованості на ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест» переважно є низка платоспроможність боржників, умисна несплата комунальних платежів, шахрайські дії тощо.

Тому у випадку роботи по поліпшенню стану дебіторської заборгованості класичні способи, такі як товарний кредит реструктуризація тощо не діють.

Починати роботу з дебіторами потрібно на етапі укладання письмового договору з визначенням усіх суттєвих аспектів. Проте як заставити підписати договір який не влаштовує мешканця. На етапі підписання договорів та стягнення заборгованості через суд значний внесок належить фахівцям юридичного відділу та їх професіоналізму. На етапі облікового, аналітичного чи контрольного процесів виникає потреба у моніторингу актуальності таких договорів.

Крім того з метою не допущення виникнення безнадійної заборгованості виникає потреба розробки внутрішніх стандартів по роботі з дебіторами, в яких потрібно прописати чітко складову включення кожного підрозділу на конкретному етапі.

На етапі діяльності підприємства правильна класифікація заборгованості має визначити на якому етапі має проводитися досудова робота з клієнтом. На якому етапі повинна бути сформована претензія про необхідність виконання своїх зобов'язань перед ТОВ «Житло-Сервіс-Інвест»

Враховуючи класифікацію дебіторської заборгованості пропонуємо наступний алгоритм її використання в роботі з боржниками (табл 3.5)

Таблиця 3.5 - Запропонована методика використання класифікації дебіторської заборгованості

<i>Вид дебіторської заборгованості</i>	<i>Пропозиції щодо опрацювання</i>	<i>Пропозиції щодо відображення в обліку</i>
<i>Нормальна дебіторська заборгованість</i> - дебіторська заборгованість зі строком погашення до 3 місяців	Кожного місяця формування попередження щодо наявності заборгованості	В обліку відображається без змін на 365 субрахунку
Дебіторська заборгованість з <i>ризиком не погашення</i> Від 3 місяців до 1 року	Активізація роботи претензійно-позовного характеру	Може бути переведена на окремий субрахунок
Дебіторська заборгованість з <i>високим ризиком не погашення</i> Від 1 до 3 років	Звернення до суду	Нарахування резерву сумнівних боргів
<i>Безнадійна дебіторська заборгованість</i> строк погашення більше 3 років	Припинення визнання дебіторської заборгованості	Списання в бухгалтерському обліку такої заборгованості

Для підприємств, що надають житлово комунальні послуги дебіторська заборгованість є одним з найсуттєвіших активів, адже саме платежі від мешканців є обов'язковою складовою існування і обслуговування їх житлового фонду. Вона становить основу фінансової стабільності товариства

і якісну складову житлово-комунальних послуг. Саме тому аналіз і контроль її погашення набувають особливого значення.

Наявність дебіторської заборгованості само по собі не є негативним фактором до тих пір поки не з'являється дебіторська заборгованість з високим ризиком непогашення. Це призводить до відволікання коштів з обороту підприємства, що зумовлює необхідність скорочення термінів її погашення. Та провадження ефективного аналізу такої заборгованості. Під час аналізу дебіторської заборгованості особлива увага має бути зосереджена на масштабних сумах, непогашення яких, є критичним для товариства. На даному етапі важливим є розуміння причин не сплати, фінансового і матеріального забезпечення боржника, рівень виконаної досудової роботи з боржником тощо. Аналіз дебіторської заборгованості має співвідносити вигоди і збитки від стягнення такої заборгованості

Таким чином потрібно враховувати і вимоги законодавства [59] за якими має проводитися досудова робота. Окрім досудової роботи проваджується і після судове провадження відповідно до чинного законодавства [60], за яким відбувається стягнення майна боржника.

Особливої актуальності в умовах управління і аналізу дебіторської заборгованості набувають такі загальні організаційні моменти як ефективне планування аналізу і контролю, а також організація безпосередньо всіх процесів з формалізованими ознаками.

Сучасний досвід провадження аналізу дебіторської заборгованості показує, що виникає необхідність як кількісного так і якісного аналізу показників оцінки стану дебіторської заборгованості. Тому, варто проводити комплексний аналіз дебіторської заборгованості, який передбачає послідовний алгоритм кроків пов'язаних. Перший крок організаційний і пов'язаний з визначенням ключових основ проведення такого аналізу

Другий крок пов'язаний з роботою над документами та звітами. Наступним кроком є проведення горизонтального і вертикального аналізу. Під

час такого аналізу формуються аналітичні порівняльні таблиці. На наступному кроці аналізу дебіторської заборгованості здійснюється узагальнення і систематизація всіх даних. Формуються висновки і розробляються заходи щодо активізації погашення дебіторської заборгованості. І останній крок направлений на прийняття управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

Для підприємств, що надають житлово комунальні послуги дебіторська заборгованість є одним з най суттєвіших активів, які потребують особливої уваги. Саме тому її облік, аналіз та контроль створюють умови для ефективного управління нею.

В першому розділі роботи розглянуто економічну сутність дебіторської заборгованості її класифікацію визнання і проаналізовано підходи до існуючих методик економічного аналізу дебіторської заборгованості. Розглянуто теоретичні засади здійснення контролю за станом дебіторської заборгованості. За результатами дослідження визначено, що існує значна кількість підходів до визначення сутності поняття дебіторська заборгованість. Невизначеність сутності поняття створює недоліки у розвитку класифікаційних ознак дебіторської заборгованості.

В другому розділі роботи розкрито організаційно-економічну характеристику підприємства, проаналізовано методику обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

В третьому розділі роботи з метою удосконалення організації обліку, аналізу і контролю дебіторської заборгованості запропоновано:

- З метою удосконалення організаційних засад обліку дебіторської заборгованості запропоновано розробити облікову політику, в якій відобразити положення щодо обліку дебіторської заборгованості.
- З метою підвищення аналітичності операцій з обліку дебіторської заборгованості запропоновано удосконалити систему субрахунків та розробити систему аналітичних рахунків;
- У зв'язку зі змінами підходів до використання рахунків запропоновано удосконалити методику відображення в обліку операцій з обліку розрахунків за житлово-комунальні послуги та операцій з надходження субсидій і пільг.

- З метою підвищення ефективності аналізу дебіторської заборгованості запропоновано комплексний алгоритм його проведення.

Запропоновані пропозиції дозволять не тільки організувати ефективну систему обліку, аналізу і контролю на підприємстві, а і підвищать результативність діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дебіторська заборгованість // Вільна енциклопедія ВІКІПЕДІЯ : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C
2. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік [текст] : навч. посіб. / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. – К. : «Центр учбової літератури», 2013.- 365 с.
3. Дебіторська заборгованість: особливості обліку // Офіційне видання державної фіскальної служби «Вісник: офіційно про податки. – 2016. – №20 – веб-сайт. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9795>
4. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. // Професійне видання Головбух. – веб-сайт. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst>
5. Вещунова Н.Л., Фомина А.Ф. Бухгалтерский учет на предприятиях различных форм собственности. – СПб: Герда, 2000. – 640 с
6. Матіцина Н. Основи регулювання розрахункових відносин шляхом управління дебіторської заборгованістю // Бухгалтерський облік та аудит.– 2006.– №12 – С. 38–42.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» – веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
8. Дебіторська заборгованість: виникнення, врегулювання, стягнення, списання // Альва Прайвесі Адвокатське об'єднання – веб-сайт. URL: <https://alvaprivacy.ua/ua/publikatsiji/debtorska-zaborgovanist>
9. Бугай В., Головка Н. Управління дебіторською заборгованістю підприємства // Держава і регіони.– 2007.– №1. – С. 60–63.
10. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємства // Фінанси України.– 2003.– №12. – С. 24–36.

11. Фінансова діяльність підприємства: Підручник / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова. – К.: Либідь, 1998. – 312 с
12. Бетге Й. Балансоведение / Пер. с нем. В.Д. Новодворский, А.С. Бакаева, В.А. Верхова. – М.: Бухгалтерский учет, 2000. – 454 с
13. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 2-ге вид. – Львів: Центр Європи, 1997. – 576 с
14. . Голов С.Ф., Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. – К.: Автоінтерсервіс, 1996. – 544 с
15. . Золотогоров В.Г. Инвестиционное проектирование. – М.: Инфра-М, 2001. – 288 с
16. Лучков О.І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості // Актуальні проблеми економіки.– 2003.– №1. –С. 22–27
17. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с
18. Колпакова Г.М. Как управлять дебиторской задолженностью. – М.: Современная экономика и право, 2000. – 136 с.
19. Палий В.Ф., Палий В.В. Финансовый учет: Учеб. пособие в 2-х ч. – М.: ФВК-ПРЕСС, 1998. – Ч. 1. – 304 с.
20. Дембинский Н.В. Теория советского бухгалтерского учета: Учеб. пособие. – Минск: Госуд. изд-во БССР, 1957. – 83 с
21. Моисеенко Г.И. Теория бухгалтерского учета: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 232 с.
22. Никитин В.М., Никитина Д.А. Теория бухгалтерского учета: Курс лекций. – М.: Дело и Сервис, 1999. – 320 с.
23. Хендриксен Э.Е., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ. / Под. Ред. Проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576 с.
24. Малькова Т.Н. Теория и практика международного бухгалтерского учета: Учеб. пособие. – СПб.: Издательский дом «Бизнес-пресса», 2001. – 336с.

25. Винсент Дж. Лав Пособия Эрнст энд Янг. Как понимать и использовать финансовую отчетность / Пер. с англ, с дополнениями – М.: „Джон Уайли энд Санз”, 1996 г. – 352 с.
26. Ценклер Н.І. та Кватирка П.Б. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку – веб-сайт. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7284>
27. Прийдак Т.А Автоматизація дебіторської заборгованості, як засіб покращення фінансового стану підприємства / Т.А. Прийдак, І.В. Косовська // Вісник наукового клубу SOPHUS. – 2013 – №11. – с.21-22.
28. Житна І. П., Садовніков О. А. Сучасні технології удосконалення системи автоматизації обліку та управління виробництвом / І.П. Житна // Управління розвитком. – 2010. – № 3. – С. 126-128
29. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: Наказ Міністерства фінансів України 28.07.2000 № 181 – веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>
30. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. № 433 – веб-сайт. URL: <https://www.buh24.com.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-zapovnennya-form-finansovoyi-zvitnosti/>
31. Булкат Г. Оцінка дебіторської заборгованості пр факторингових операціях / Г.Булкат // Економіка. – 2010.- №1(101). – С.11-16.
32. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, роботи і послуги / Г. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11. – С. 31-37.
33. Сливка Я.В. Актуальні питання щодо обліку розрахунків з покупцями та замовниками: систематизація підходів/Я. В. Сливка // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №2(52). – С.178-182.

34. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. /Радченко О.Ю., Грачова Р.М та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. – К. : вища освіта, 2015. – 800 с.
35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – веб-сайт. URL <https://buhgalter911.com/normativnaya>
36. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс] – веб-сайт. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
37. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> 9. Постанова КМУ «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» від 02.02.2011р. № 98 [Електронний ресурс] – веб-сайт. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-п>
38. Онищенко В. Дебіторська заборгованість – веб-сайт. URL : <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst>
39. Чебанова Н. Організація бухгалтерського обліку / Чебанова Н, Чупир Т., Чупир В. – Х. : Фактор 2008.- 480 с.
40. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова НБУ від 29.12.2017 № 148 – веб-сайт. URL : https://docs.dtkr.ua/doc/1045.16640.0?_ga=2.67058990.1478203995.1591926696-1826214530.1529081346
41. Олександрів Д. Проблеми стягнення дебіторської заборгованості // Вісник бухгалтера і аудитора України. – 2004. - №21,22. – С.22-25
42. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості // Вісник ЖДТУ. – 2003. – №1(23). – С.35

43. Кисельова О. Порядок врегулювання сумнівної, безнадійної заборгованості / Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – №4. – С.24-29
44. Організація бухгалтерського обліку: Навч. Посібник для студентів вузів/ Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун, М. С. Шулепова 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2001 – 576 с.
45. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєргін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
46. Хендриксен Е. Е., Ван Бреда М. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: пер. з англ./ Під ред. проф. Я. В. Соколова. – М.: Фінанси і статистика, 1997. – 576 с.
47. Шило А. П. Управління оборотним капіталом підприємств // Фінанси України. – 2000. – №11. – С.152-155
48. Гнатенко Є.П. Щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві [Електронний ресурс]. 148 – веб-сайт. URL : [file://D:econof_2013_10\(1\)](file://D:econof_2013_10(1))
49. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи / Т.С. Єдинак [Електронний ресурс]. 148 – веб-сайт. URL : <http://firearticles.com/economika>
50. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №1. – С. 156-163.
51. Нашкерська М.М. Особливості аналізу дебіторської заборгованості і грошових коштів у контексті управління оборотними активами підприємства/ Нашкерська М.М., Микитюк Н.О., Литвиненко Н.О.// Колективна монографія «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (англ. мовою) / Спільне видання Національного університету «Львівська політехніка» і університету Марії Кюрі-Склядовської (Польща). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. - С. 265-278.
52. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. – 3-тє вид. перероб. і доп. – Київ: «Знання», 2008. – 630 с.

53. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
54. Курчак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – веб-сайт. URL : <http://ir.nusta.edu.ua/handle/123456789/2491>
55. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості // Глобальні та національні проблеми економіки / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 3, 2015. – С. 865-868.
56. Постанова КМУ від 01.06.2011 № 869 «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» – веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/869-2011-%D0%BF>
57. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 25.12.2013 № 603 «Про затвердження Норм часу та матеріально-технічних ресурсів, норм обслуговування для робітників при утриманні будинків, споруд і прибудинкових територій» – веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0151-14>
58. Посібник з бухгалтерського обліку для підприємств комунальної галузі наказом Держжитлокомунгоспу України від 2 лютого 2004 р. N 20 – веб-сайт. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FIN9186>
59. Рішення Конституційного суду України від 09.07.2002 року по справі №1-2/2002 за конституційним зверненням ТОВ "Торговий Дім "Кампус Коттон клуб" про надання офіційного тлумачення положенням ч. 2 ст. 124 Конституції України – веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>
60. Про виконавче провадження : Закон України – веб-сайт. URL : <https://ukrogis.com/statti-zakonu-ukra%D1%97ni-pro-vikonavche-provadzheniya/stattya-60-zakonu-ukra%D1%97ni-pro-vikonavche-provadzheniya.html>
61. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості // Глобальні та національні проблеми економіки /

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск
3, 2015. – С. 865-868.